

IN DIT NUMMER:

Ouderenbeleid noodzaak 2

Ouderenbeleid en politiek 3

Integrale wijkaanpak 4

Informele hulp in de wijk 5

Kafka-brigades in Hoorn 7

Binding in de wijk 7

Maatschappelijke initiatieven 9

Eenzaam in Rotterdam 12

Informatie
en advies
seniorenbeleid

Het bestuur van de stichting bestaat uit:

A.P.J. Strookman voorzitter/redactie

Ds. G. de Klein secretaris/redactie

E.J. Bosman penningmeester

M.T. Fambach bestuurslid/redactie

Mw B. van Hes 2^e secretaris

G. van der Meer bestuurslid/redactie

A.J.H. Nijborg bestuurslid

Drs. C.P.G. Tilanus bestuurslid/redactie

Redactie en vormgeving Luuk Boerman

Secretariaat Brummelkampen 20

9407 RT Assen

Telefoon 0592 330 189

e-mail info@loisweb.nl

website www.loisweb.nl

De donateurs mogen mits met vermelding
de Nieuwsbrief kopiëren voor hun leden
en andere belangstellenden.

**Informatie
en advies**

Aktueel

2016 is al weer bijna 2 maanden oud. Wat vliegt de tijd.

Afgelopen jaar zijn er veel processen door inwoners tegen hun gemeente gevoerd met betrekking tot de bezuinigingen in de huishoudelijke zorg.

Er is zelfs een advocaat die alle processen gewonnen heeft.

Ook doen er met zekere regelmaat verhalen de ronde van schrijnende gevallen.

Ouderen die na 40 jaar in hun huis gewoond te hebben het advies krijgen om maar te verhuizen, want de traplift wordt niet door de gemeente vergoed.

U weet wel oude bomen moet je niet verplaatsen. En als men wil dat je mee doet moet je niet iemand uit zijn netwerk wegrukken.

In Rotterdam is men nu met meerdere praatgroepen gestart om te bezien waar de voetangels en klemmen zitten bij de uitvoering van de WMO.

Het proces om seniorenraden te laten integreren met WMO of participatieraden gaat nog steeds door. Gelukkig heeft LOIS in 2015 een aantal nieuwe donateurs mogen verwelkomen.

Bram Strookman

Voorzitter

Ouderenbeleid noodzaak

Wij moeten constateren, dat er in de politiek vaak te weinig aandacht is voor ouderenbeleid en dat de aandacht voor ouderenbeleid zich vooral richt op ouderen met beperkingen. Adviesraden op het gebied van ouderenbeleid worden vaak opgeheven of omgezet in een taak voor de Wmo-raden. In het vorige nummer hebben wij afscheid genomen van de seniorenraad van Enschede. Deze kon verschillende van hun taken overdragen aan andere adviesorganen, maar juist niet de taken die meer gericht zijn op vitale ouderen. Als men ten onrechte onvoldoende aandacht heeft voor ouderenbeleid, komt ook de positie van het LOIS in gedrang. Onze voorzitter vraagt dan ook terecht wat u van het LOIS verwacht. Wij zijn benieuwd naar uw reacties.

Tevens hebben we in ons vorig nummer gewezen op het ontstaan van participatieraden, die alleen goed kunnen functioneren, als men aandacht heeft voor en contacten onderhoudt met de aparte categorieën in de samenleving. Feitelijk gaat de aandacht van de politiek primair uit naar jeugdbeleid, participatiebeleid voor de mensen in de werkzame jaren en naar ouderen met beperkingen. Klaarblijkelijk vindt men vitale ouderen politiek minder relevant. Er bestaat te weinig aandacht voor de aparte plaats, die vitale ouderen innemen in de samenleving. Redenen genoeg om meer aandacht te

vragen voor de relatie tussen ouderen en politiek.

In dit nummer willen we juist aandacht schenken voor de betekenis van vitale ouderen in de wijk. Wijkgericht werken staat sterk in de aandacht. Vaak betekent het echter, dat aandacht wordt geschonken aan de samenwerking tussen de professionals in de wijk. Lang niet altijd wordt de bevolking betrokken bij wijkontwikkeling.

Het artikel "Integrale wijkaanpak" geeft aan, hoe men in Rotterdam tracht een en ander te ontwikkelen met wisselend succes. Ook het artikel "Informeel hulp in de wijk" geeft aan, hoe moeilijk wijkopbouw vaak verloopt. "Er is meer sprake van burenhulp dan van buurthulp". Wil er sprake zijn van buurthulp, dan zal men een binding moeten hebben met de wijk. Het artikel "Binding in de wijk"

gaat hier nader op in. Zodra een dergelijke binding tot stand komt, blijken er vele mogelijkheden te bestaan. Er is sprake van "Buurt- en dorpskracht", die aanleiding geeft tot "Maatschappelijke initiatieven".

Er is dus veel mogelijk, maar dat gaat niet vanzelf. De gemeente zal dergelijke initiatieven moeten ondersteunen. Juist de vitale ouderen in de wijk kunnen daarbij een belangrijke betekenis hebben. De gemeente Hoorn geeft een voorbeeld, hoe men burgers – onder meer vitale ouderen – wil betrekken bij een beleid, dat gericht is op opvang van dementerende ouderen.

Hoe is het in uw gemeente? Heeft uw gemeente aandacht voor ook vitale ouderen? Welke rol spelen vitale ouderen bij wijkopbouw? Zijn er in uw gemeente maatschappelijke initiatieven en hoe gaat uw gemeente daarmee om? 🍏

In november jl. zijn in een aantal gemeenten gemeenteraadsverkiezingen gehouden vanwege de herverdeling. Landelijk staan in maart 2018 gemeenteraadsverkiezingen op de agenda en in maart 2017 zijn er weer landelijke verkiezingen. Vele politieke partijen zijn al volop bezig programma's te schrijven voor de komende periode. Daarin komen natuurlijk ook mooie stukken te staan over ouderenbeleid. Wat komt daar echter feitelijk van terecht?

Daarom hebben de vier Rotterdamse Ouderenbonden de plaatselijke politiek op het matje geroepen. Zij zijn nagegaan wat de partijen terecht hebben gebracht van het Ouderenmanifest. Zij zijn tot de conclusie gekomen, dat daar weinig van terecht is gekomen. Natuurlijk bestaat politiek uit compromissen, maar de ouderen komen er steeds bekaaid van af. Door de veranderingen met de Wmo en de thuiszorg hebben juist de ouderen veel moeten inleveren. De ouderenorganisaties zijn van oordeel, dat hun problemen onvoldoende doordringen in de politiek.

Daarom houden ze reeds nu een forum om hen daarop te wijzen en daardoor meer invloed te hebben op het komende programma. Zij vragen de politieke partijen verantwoording af te leggen over hun beleid. Zij willen ook van hen horen, wat ze de komende jaren concreet van plan zijn te gaan doen. Ouderenbeleid zou de verantwoordelijkheid moeten zijn van één wethouder en niet zijn verdeeld over uiteenlopende portefeuilles. Dit initiatief verdient zeker navolging in andere gemeenten. In sommige gemeenten heeft men al twee wethouders voor het sociaal domein: één voor 18+ en één voor 18-. "Kunnen ouderen worden gezien als een beleidsrelevante doelgroep? In over-

heidsbeleid zijn ouderen wel een aparte beleidscategorie, zoals bij het inkomensbeleid en met de verwachting dat de ouderen meer eigen verantwoordelijkheid nemen" (R. Schalk, a.c.). Verder is het een belangrijk politiek beleid om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Zelfregie is daarbij een veelgebruikt woord. Zelfregie houdt in dat de oudere zelf zijn leven bepaalt en dat de oudere controle heeft over wat er in het eigen leven gebeurt (zelfverantwoordelijkheid.). Zelfregie betekent ook, dat men zelf invloed heeft (kan hebben) op het (ouderen)beleid.

Het is voor de Seniorenraden van belang kritisch het rijksbeleid te volgen, ondanks het feit dat er een Ouderenpartij in de Tweede Kamer is en dat de landelijke politieke partijen vaak een eigen werk-

groep ouderenbeleid hebben. Ouderen en lokale overheid moeten met elkaar in gesprek gaan over het huidige en toekomstige beleid. Ouderenbeleid moet oog hebben voor andere doelgroepen en de samenhang met deze doelgroepen. Problemen van ouderen worden niet meer gezien als individuele problemen, maar als problemen van de samenleving als zodanig. Zeker als men onderkent dat grote vraagstukken rondom ouderen te maken hebben met eenzaamheid en veiligheid. Er zal ook meer moeten worden samengewerkt met andere adviesorganen, zoals Wmo Raad en Cliëntenraad.

De Seniorenraden moeten zich niet beperken tot het beleid van de gemeente als zodanig. Lokale initiatieven, waarbij ouderen gezamenlijk projecten realiseren

met door hen gewenste (woon)vormen en ouderencoöperaties moeten worden gestimuleerd en ondersteund. Vitale ouderen kunnen een zeer belangrijke bijdrage leveren door hun tijd, aandacht en ervaring in te zetten.

Ervaringen in diverse gemeenten wijzen uit, dat gemeenten op een heel andere wijze moeten gaan werken:

De relatie met de burger verandert. Er moet worden uitgegaan van wederkerigheid, eigen kracht en het zoeken van gezamenlijke oplossingen;

- Werken in een sociaal wijkteam vergt een fundamentele omslag van de professionals;
- Zorg en welzijn was te zeer gericht op 'zorgen voor'. Het is nu gericht op 'werken met';
- Een sociaal wijkteam is gebaseerd op nabijheid, op kleinschaligheid, m.a.w. een dorpse cultuur;
- Er moet gestuurd worden op kwaliteit en preventie onder begeleiding van één regievoerder;
- Medewerkers van een sociaal wijkteam zijn primair generalisten;
- Er moet een nieuwe manier van samenwerken ontstaan en dus uitgaan van innovatie.

De Seniorenraden en plaatselijke ouderenorganisaties zullen goede kennis moeten hebben van wat er speelt in de wijken. Wijkteams krijgen steeds meer de ruimte om een eigen beleid te ontwikkelen. Men moet meedenken door mede te participeren en uitkomsten bespreekbaar te maken met de politiek. Tenslotte zijn de Seniorenraden de spreekbuis van alle ouderen in de gemeente. 🍏

Kees Tilanus en Theo Fambach. Bronnen: Telegraaf van 15 december 2015 en Lokaal Ouderenbeleid (Geron, Tijdschrift over ouder worden en samenleving).

Integrale wijkaanpak

Samenwerking tussen professionals in een wijk komt vaak moeizaam tot stand. Tevens wordt er nog vaak reactief en niet preventief of proactief gewerkt. In Rotterdam heeft men daarom met het project Even buurten een proef opgezet. Belangrijke elementen hierin zijn de signalerende en coördinerende functies. Zowel burgers als professionals in de wijk worden gevraagd een signalerende functie te vervullen. Daarbij denkt men

enerzijds aan wijkbewoners, familieleden en vrijwilligers en anderzijds aan welzijnswerkers, huisartsen en wijkagenten. Ze zijn in staat kwetsbaarheid van ouderen in een vroeg stadium te herkennen. Zij kunnen de signalen doorgeven aan de zogenaamde 'Spil'.

De Spil is een professional met een hogere opleiding in zorg of welzijn, die goed bekend is met de buurt. De Spil bezoekt de oudere thuis, inventariseert de behoefte

en maakt een zorg- en welzijnsdossier. Daarnaast stelt ze een sociale kaart op van zowel professionele als informele organisaties in de wijk. Ze activeert wijkactiviteiten. Ze brengt daardoor een relatie tot stand tussen het zorg- en welzijnsdossier met de mogelijkheden in de wijk. Haar activiteiten zijn zo een kruispunt tussen individuele zorgplanning en wijkopbouw. Ze werkt dan ook ondernemend en experimenteel en monitort het vervolg van de activiteiten.

Belangrijke eigenschappen van de Spil zijn enerzijds samenwerken en verbanden leggen en anderzijds proactief handelen, kansen zien, doorpakken en ondernemen. De Spil is noodzakelijk voor de verbinding tussen professionals, tussen burgers en tussen professionals en burgers. Burgers kunnen informele hulp en ondersteuning bieden als de gemeente de juiste voorwaarden creëert: veiligheid, kwaliteit van de buurt en onderlinge contacten tussen burgers. Burenhulp op grote schaal ontstaat niet vanzelf. Daar is een georganiseerde, integrale wijkaanpak voor nodig. Zonder de betrokkenheid van burgers zelf komt een integrale wijkaanpak niet tot stand. Ondernemende Spillen die bekend zijn met de wijk zijn wezenlijk voor de betrokkenheid van buurtbewoners.

Uit een tussenevaluatie blijkt, dat de samenwerking tussen professionals en daarmee de kwaliteit van de hulpverlening duidelijk heeft gewonnen. Het blijkt moeilijker om burgers te betrekken bij burenhulp. De vraag naar zorg en daarmee de kosten zijn in feite niet afgenomen. 🍎

(Bron: M. Goumans, Hoe je een Spil wordt, Rotterdam, Even Buurten, 2015)

Wijkopbouwwerk is een van de centrale doelstellingen van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Men gaat er beleidsmatig van uit, dat daardoor ook binnen de wijk meer sprake zal zijn van informele hulpverlening. Burgers gaan in de wijk eerst voor zichzelf zorgen en kunnen zo nodig een beroep doen op mede-wijkbewoners. Deze verwachting heeft een rijk romantisch gehalte, maar is ze ook realistisch? In de Wmo zijn hoge verwachtingen geformuleerd m.b.t. informele hulp door burenhulp, maar buurten zijn niet vanzelfsprekend

sociale verbanden en sociale verbanden zijn niet vanzelfsprekend gericht op informele zorg.

Opname in extramuraal voorzieningen wordt beperkt, op de eerste plaats uit oogpunt van bezuinigingen. Cliënten blijven daardoor veel meer thuis wonen. De buurt of wijk wordt steeds meer de leefomgeving van de cliënt. Hier zit echter ook een ideologische achtergrond achter. Men verwacht dat mensen langer actief en gezond kunnen blijven wanneer ze zo normaal mogelijk mee kunnen doen aan de samenleving, zo veel mogelijk zelf hun

huishouden kunnen blijven voeren en zo veel mogelijk hun eigen sociale netwerken kunnen blijven onderhouden. Het wonen in een gewone wijk moet integratie van kwetsbare mensen vergemakkelijken. Dat blijkt echter niet vanzelfsprekend.

Op de eerste plaats moet men de vraag stellen, wat een wijk is. Wijken worden vaak beleidsmatig aangeduid, maar het is de vraag of de bewoners de wijk ook als samenhangend geheel ervaren. Men voelt zich ook vaak meer een bewoner van een buurt dan bewoner van een wijk. Is de wijk of de buurt ook een leefgemeenschap? Er wordt te veel van uitgegaan dat ruimtelijke eenheden van zichzelf een sociale betekenis hebben. Het gegeven dat mensen elkaars buurtgenoten zijn is niet voldoende basis voor het ontstaan van informele zorg. Er is soms sprake van fysieke integratie, maar niet van sociale integratie. Men heeft niet automatisch contact met de burens. Vaak ziet men wel enige overeenkomst tussen bewoners van een wijk. Men spreekt enerzijds over probleemwijken en anderzijds over gezonde en leefbare wijken. Dat vertaalt zich echter niet zonder meer in de bereidheid elkaar te helpen. In gezonde wijken is men vaak gehecht aan privacy en wil men niet graag door medebewoners worden geholpen. Een goede samenleving op buurtniveau kan betekenen, dat men elkaar niet te veel tot last wil zijn. In probleemwijken worden soms gemeenschappelijke problemen ervaren en wil men juist elkaar wel helpen. Er is meer sprake van burenhulp dan van buurthulp. Waar sprake is van burenhulp, heeft het doorgaans te maken met individuele problemen van beperkte aard. Daar staat tegenover, dat waar feitelijk sprake is van gemeenschappelijke problemen in buurt of wijk in een aantal gevallen

corporaties ontstaan die met elkaar de problemen aanpakken. Deze corporaties zijn vaak gericht op zaken als (verkeers)veiligheid, speelmogelijkheden voor kinderen, groenbeheer, e.d. Vaak, maar niet altijd vinden dergelijke initiatieven ondersteuning bij de andere wijkbewoners.

Professionals moeten letterlijk nauw aansluiten bij de eigen leefwereld van cliënten. Het is voor cliënten heel plezierig als zij in hun eigen thuissituatie feedback krijgen op de manier waarop zij omgaan met bepaalde probleemsituaties. Voor veel cliënten is het een verbetering als men zorg en ondersteuning krijgt in de eigen woonsituatie. Dit past bij hun praktische vragen. De kans is ook groter dat de ondersteuning op langere termijn meer effect heeft. Vereist is wel dat initiatieven en mensen van cliënten het vertrekpunt vormen.

Voorwaarde is, dat de professionals in de buurt of wijk integrale hulp verlenen. Integrale ondersteuning vanuit een multidisciplinair team is effectiever dan wanneer de zorg vorm wordt gegeven vanuit verschillende organisaties. Voor professionals wordt de wijk steeds meer de plek waar zij gaan samenwerken met andere professionals en andere organisaties. Dit vraagt een andere manier van denken en werken. De wijk is de basis voor formele hulp. De ontwikkeling van formele wijkteams, waarbij een diversiteit van deskundigen samenwerken om hulp te verlenen aan afzonderlijke gezinnen vindt wel ontwikkelingsmogelijkheden in de wijk.

Samenwerken tussen professionals betekent echter nog niet dat het buurtniveau ook de basis is waarop informele hulp en zorg tot stand komen zoals de Wmo veronderstelt. Om in de buurt een basis te vinden voor informele hulp is meer nodig.

Sociale verbanden ontstaan niet louter op basis van het bij elkaar wonen. Sociale verbanden ontstaan tussen mensen die iets gemeenschappelijks hebben zoals familieleden, met wie men een bepaald belang deelt zoals bij corporaties. Of men is gemotiveerd om samen iets te realiseren zoals tussen mensen met een gemeenschappelijke interesse. Zorg en ondersteuning zal steeds meer vorm moeten krijgen op wijk- en buurtniveau. Bij een gebiedsgerichte aanpak gaat het er telkens om:

- De kwaliteit van de woon- en leefomgeving te versterken door de bewoners te betrekken bij de buurt;
- Wijk- en buurtbewoners elkaar te leren aanspreken om verantwoordelijkheid te nemen en elkaar de helpende hand te bieden.

Wijkontwikkeling is op zich niet nieuw, maar de wetenschappelijke kennis over wijkontwikkeling in feite wel. Er zal meer moeten worden uitgegaan van koppeling tussen gegevens over de geschiedenis en ontwikkeling van de wijk, over de samenstelling van de wijk en de ervaringen met buurthulp. Er zal geëxperimenteerd moeten worden met het ontwikkelen van hulp in de buurt. Zoek naar mogelijkheden om mensen met elkaar te verbinden op basis van gemeenschappelijke interesse of hobby. Vraag mensen met een beperking een concrete, afgebakende functie te vervullen in de wijk zoals hulp in een winkel.

Zorg voor goede coaching. Dit bevordert dat mensen elkaar ontmoeten. Ontwikkel ook een aantrekkelijke ontmoetingscentrum zodat mensen gemakkelijker aan elkaar gekoppeld kunnen worden. 🍏

(Bron: G. van de Luitgaarde (red.), Transitie tussen hoop en vrees, De Wijk in, 2015)

Op dit moment telt Nederland meer dan een kwart miljoen mensen die aan dementie lijden en dat aantal zal in de komende jaren sterk toenemen. In een stad als Hoorn zijn dat thans bijna duizend mensen. Iedere gemeente kan, al is het maar bij benadering, vaststellen om hoeveel mensen het nu gaat en wat de toename in de komende jaren zal zijn. Maar dat zijn, hoe belangrijk ook om

te weten, slechts de getalletjes. Als de beleidsbepalers, en dat zijn thans voornamelijk de gemeentes, zich geen of onvoldoende rekenschap geven van het feit dat ook dementerenden langer thuis zullen blijven wonen, is mislukken van beleid in feite voorgeprogrammeerd. Daarbij mag de steeds belangrijker rol van de mantelzorgers niet vergeten worden. Signalen dat steeds meer mantelzorgers nu al overbelast zijn mogen niet veronachtzaamd worden. Kortom: om problemen in de toekomst te voorkomen is actie nu noodzakelijk.

Actieplan 'Zorgzame Samenleving'

Neem nu de gemeente Hoorn. Die heeft zich als doel gesteld in 2018 zichtbaar en voelbaar beter toe te rusten op het groeiend aantal mensen met dementie en aan het predicaat "dementievriendelijke gemeente" te voldoen conform criteria die zijn opgesteld door Alzheimer Nederland. Het actieplan "Zorgzame Samenleving" is tot stand gekomen door hechte samenwerking van een aantal in Hoorn werkzame welzijnsorganisaties, met Alzheimer Nederland, de Stichting Ouderenraad Hoorn en uiteraard de gemeente zelf. Voor de looptijd van het plan tot en met jaar 2018 is in de gemeentebegroting structureel 200 000 euro opgenomen. Daar komt nog een jaarlijkse subsidie, de zg. GIDS-gelden (Gezond In De Stad), van 15000 euro van het ministerie van VWS bovenop. Het einddoel, de dementerende beter te bereiken, willen de samenwerkende partners realiseren door het starten van een bewustwordingscampagne (in 2015: Wereld Alzheimerdag en de Dag van de mantelzorg), om op deze manier mede de taboesfeer die er nog altijd rond dit onderwerp hangt te doorbreken.

Dat laatste is van belang omdat mensen zich vaak schamen of simpelweg hun klachten ontkennen. Daardoor krijgen ze niet op tijd de ondersteuning en de zorg die ze nodig hebben.

Signalering van (beginnende) dementie kan van 'binnenuit' komen- daar zijn o.a. de professionals in wijkteams, van de thuiszorg of van de huisarts voor.

Maar ook 'de straat' kan een rol spelen. Bepaalde beroepsgroepen zoals chauffeurs in het openbaar vervoer, bankmedewerkers of medewerkers van woningcorporaties of van supermarkten kunnen geïnstrueerd worden om signalen op te vangen en door te geven. Dit proces van bewustwording is er één van lange adem, er mogen ook geen wonderen van verwacht worden maar is niettemin de moeite waard. Zo kunnen ook MBO-leerlingen in het kader van het 'maatjesproject' gekoppeld worden aan ouderen die eenzaam zijn om hen vertrouwd te maken met domotica. Het sportopbouwwerk wordt ingeschakeld om bewegingsactiviteiten te organiseren voor ouderen met beginnende of gevorderde vorm van dementie. Het is bekend: bewegen en blijven bewegen is uiterst belangrijk.

Mantelzorg

Bijzondere aandacht wordt geschonken aan mantelzorg, of beter gezegd: aan de mantelzorgers.

Daarvoor is al in eerder stadium het Kennisplatform Mantelzorg West-Friesland in het leven geroepen dat als doel heeft om de mantelzorgers beter te informeren en te ondersteunen. De ondersteuning is ondergebracht op die plaatsen waar de mantelzorgers van nature al komen zoals bij de al eerder genoemde thuiszorg. Met de hervormingen in de zorg (steek-

'Kafka-brigades' in Hoorn

woord: de “participatiesamenleving”) is de rol van de mantelzorger prominenter, lees: zwaarder, geworden. Het realiseren van een kwalitatief goed ondersteuningsaanbod door informatieverstrekking, training en coaching is daarom absoluut noodzakelijk.

Maar, zo stelt het actieplan: overbelasting ligt op de loer. Een pool van “zorgvrijwilligers” kan ondersteuning bieden en daarmee mantelzorgers ontlasten, ook doordat de laatste gebruik kunnen maken van “respijtzorg”.

“Kafka-brigades”

En dan, zoals de kop boven dit artikel al aangeeft: Hoorn zet zg. “Kafka-brigades” in. Wat wordt daar nu mee bedoeld?

Franz Kafka (1883-1924) was een Duitstalige joodse schrijver in Praag die in zijn werken de anonimiteit en machteloosheid van het individu tegenover een almachtige bureaucratische overheid aan de kaak stelde.

Wat Hoorn wil is dat burgers, en zeker de hulpbehoevenden, niet meer geconfronteerd worden met ingewikkelde en overbodige formulieren, onduidelijkheid over aanspreekpunten en met plotselinge wijzigingen van zorgverleners. Die regels en die procedures moeten worden aangepakt en daarvoor worden deze “brigades” in het leven geroepen die onnodige bureaucratie in kaart brengt en adviseert over verbetering. “Datkanniewaarzijn”, u kent het bekende tv-programma, dat mag in Hoorn niet (meer) voorkomen! 🍎

Gerard van der Meer

(Bron: Actieplan “Zorgzame Samenleving”, gemeente Hoorn, 2015)

Ouderen raken steeds meer aangevoelen op hun directe omgeving, zeker wanneer de gezondheid begint te verslechteren.

Ouderen van 75 jaar of ouder komen minder vaak hun wijk of directe omgeving uit. Ze maken meer gebruik van de nabije voorzieningen. Zij voelen zich meer met hun omgeving verbonden. De Wet maatschappelijke ondersteuning veronderstelt, dat een sterke sociale samenhang in de buurt de zelfredzaamheid en maatschappelijke deelname van mensen met lichamelijke of geestelijke beperkingen ten goede komt. De overheid streeft naar een samenleving waarin burgers meer verantwoor-

delijkheid op zich nemen. Nu de overheid meer taken in de lokale omgeving aan bewoners overlaat wordt de kwaliteit van deze omgeving ook meer van hun inzet afhankelijk. De vraag is echter, of men echt kan rekenen op de sociale omgeving, als de nood aan de man komt. In het leven van burgers is de lokale omgeving een steeds minder grote rol gaan spelen. Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft een onderzoek gedaan naar de mate waarin sociale binding aanwezig is. Het onderzoek beperkt zich weliswaar tot dorpen en is daarom niet zonder meer van toepassing op grotere gemeenschappen. Toch geeft

het onderzoek voldoende stof om na te denken, ook al woont men in een grotere gemeente.

Het onderzoek onderscheidt heeft vier vormen van binding met de lokale omgeving:

- Functionele binding: in hoeverre vindt men werk en dagelijkse bezigheden binnen de eigen lokale omgeving?
- Sociale binding: in hoeverre voelt men zich verbonden met de mensen in de directe omgeving, bijv. familie, vrienden of kennissen?
- Culturele binding: in hoeverre heeft de lokale omgeving een duidelijke betekenis voor betrokkene?
- Landschappelijke binding: in hoeverre heeft de ruimtelijke omgeving zoals het landschap een

Invloed op het woonplezier?

Mensen van 75 jaar of ouder zijn meer dan anderen functioneel gebonden aan de eigen omgeving. Toch hebben zij minder sociale contacten in het dorp bij wie ze terecht kunnen voor gezelligheid of hulp en voelen zij zich minder gewaardeerd door hun dorpsgenoten.

Voor de sociale binding blijkt van belang. Bewoners die in sociaal opzicht meer met het dorp verbonden zijn, zetten zich vaker in voor lokale doelen: ze zijn vaker actief voor de leefbaarheid van het dorp, zijn vaker bereid hun burens te helpen en zetten zich vaker in voor natuur en cultureel erfgoed. Wie veel belang hecht aan het landschappelijk schoon en aan rust en ruimte, zet zich wel vaker in voor natuur en erfgoed maar niet voor andere lokale doelen. Zij die in een landschappelijk mooie omgeving wonen in de buurt van een stad zetten zich meer in voor behoud van natuur en cultureel erfgoed, maar bie-

den niet meer burenhulp. De afstand tot de stad speelt hier een belangrijke rol. Zij die in een mooie omgeving wonen verder van de stad af, zijn juist vaker bereid burens en buurtgenoten te helpen. Klaarblijkelijk zet men zich ofwel in voor het behoud van de landschappelijke omgeving als die wordt bedreigd door de nabije stad ofwel voor dorpsgenoten als die dreiging niet aanwezig is. Zij die weinig buiten het dorp komen voor bijvoorbeeld winkelbezoek, zetten zich iets minder in voor lokale doelen. Functionele binding heeft dus eerder een negatieve invloed.

Bewoners van de kleinere dorpen zijn zowel cultureel als landschappelijk iets sterker lokaal gebonden dan bewoners van iets grotere dorpen. Voor de dagelijkse activiteiten zijn ze echter iets meer naar buiten gericht. Ook hun sociale binding is relatief zwak. Ze zijn niet zozeer bereid om hun burens te helpen, maar zetten zich wel vaker in voor de leefbaarheid en de omgeving. Bewoners die hun dorp als leefbaar ervaren, zetten zich vaker in voor de leefbaarheid, zijn vaker bereid hun burens te helpen en zetten zich vaker in door de omgeving. Deze inzet lijkt dus voort te komen uit tevredenheid over het dorp en daarmee gaat een sterke binding gepaard. Er blijkt dus een zekere concurrentie tussen inzet voor de ruimtelijke omgeving en inzet voor de sociale omgeving. Waar men een bedreiging ervaart van de ruimtelijke omgeving zet men zich meer in voor landschap en ruimtelijke kwaliteiten en minder voor de sociale omgeving. Waar men tevreden is over de ruimtelijke omgeving heeft men meer oog voor de sociale omgeving. De mate waarin bewoners zich inzetten voor lokale doelen hangt wel af van opleidingsniveau, kerkelijkheid en leeftijd. Hoogopgeleiden zetten zich bedui-

dend vaker in voor de leefbaarheid en de omgeving, maar zijn iets minder bereid tot burenhulp.

Op hoge leeftijd nemen contacten buiten het dorp af en worden contacten dichtbij huis belangrijker. Toch neemt ook voor hen het aantal contacten binnen het dorp af. Ouderen kennen beduidend minder dorpsgenoten met wie zij een persoonlijk gesprek kunnen voeren of die zij om hulp kunnen vragen. Ev◎n op de 10 75-plussers kan zelfs geen enkele dorpsgenoot om hulp vragen. Een derde van de oudere dorpsbewoners voelt zich niet door medebewoners gewaardeerd. Men dreigt dan ook op hogere leeftijd in een isolement te geraken.

Wie het sluimerende potentieel in een dorp wil aanspreken, kan zich het beste richten op het uitbreiden van sociale netwerken. Daardoor kunnen bewoners bij het dorpsleven worden betrokken die dat voorheen niet waren. Probeer individuele bewoners te betrekken bij lokale netwerken bijvoorbeeld door hen actief te laten worden of houden in vrijwilligerswerk. Zet wederkerige hulpnetwerken op. Ook culturele binding blijkt inzet voor lokale doelen te bevorderen. Deze culturele binding is sterker in kleine dorpen dan in steden en is sterker naarmate het dorp kleiner is. Voor veel dorpsbewoners is het eigen lokale niveau het meest aangewezen voor hun inzet. Samenwerken met andere dorpen of inzet voor gemeenten, waar men functioneel meer gebonden is, blijkt moeizaam te verlopen. 📍

(Bronnen: L. Vermeij en A. Steenbrekers, Dichtbij huis; lokale binding en inzet van dorpsbewoners, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2015.

L. Vermeij, In buurten en dorpen staan ouderen vaak aan de zijlijn, Sociale vraagstukken, website 30 maart 2015.)

Maatschappelijke initiatieven

We zien op vele plaatsen min of meer spontaan maatschappelijke initiatieven ontstaan op de snijvlakken van wonen, zorg en pensioenen. Zij bieden vaak vraaggericht en efficiënt een dienstenaanbod. Aard en omvang zijn op dit moment nog beperkt. We zien echter een nieuwe ontwikkeling van een innovatief aanbod van diensten.

Belangrijke elementen bij deze ontwikkeling zijn de autonomie, de inclusiviteit, de robuustheid (bestendigheid) en effectiviteit. Dergelijke initiatieven zijn gebaseerd op het particulier initiatief en zullen daar ook moeten blijven. Een aantal initiatieven ziet ervan af subsidie te vragen, juist

om hun zelfstandigheid te bewaren. Ze kunnen echter nooit worden gezien als dé invulling van de participatiemaatschappij, waarvoor de verantwoordelijkheid ligt bij de gemeente. Een grote mate van vrijheid is gewenst. Anderzijds zal de overheid een waakzaam oog moeten behouden. De overheid moet nagaan of er sprake is van een gewenste kwaliteit van dienstverlening of van ongewenste exclusiviteit. De kans is aanwezig, dat een aantal initiatieven zich beperken tot mondige en hoog opgeleide burgers. Mochten er ongewenste vormen van uitsluiting of exclusiviteit ontstaan, dan is een actie van de overheid gewenst.

De Raad beveelt dan aan om andere

groepen te stimuleren om tot vormen van zelforganisatie over te gaan.

Een aantal burgerinitiatieven is wel erg afhankelijk van goede wil, enthousiasme en vrijwilligers. Ook is de financiering vaak lastig rond te krijgen en eenmaal rond, lastig vast te houden. Voor veel initiatieven is het nog te vroeg om te kunnen vaststellen of ze efficiënt en effectief zijn. Het is nu nog tijd van experimenteren en leren. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid ziet voor de overheid een duidelijke rol. De overheid zou deze maatschappelijke initiatieven moeten ondersteunen (kansen bieden) en waarden van de sociale rechtsstaat moeten bewaken (waarborgen).

Door dergelijke initiatieven zal een sterk gedifferentieerd aanbod ontstaan. Het is goed een grote mate van vrijheid te bieden. Anderzijds zal de overheid duidelijk moeten aangeven waar de balans is tussen deze verschillen en de gewenste uniformiteit in rechten en aanspraken. Als de overheid een activerende rol op zich wil nemen ten aanzien van maatschappelijke initiatieven, dan zal zij een aantal belemmeringen uit de weg moeten ruimen. Overheden zijn meer gewend in zee te gaan met professionele hulpverleners en hebben er vaak moeite mee zorgtaken over te laten aan maatschappelijke initiatieven. De Raad roept de overheid op om op een aantal punten meer duidelijkheid te bieden, een

actief stimulerend beleid te voeren en ontwikkelingen goed te monitoren.

Het is zinvol dergelijke initiatieven te ondersteunen. De nationale en de lokale overheid hebben volgens de Raad een duidelijke rol bij het versterken van de robuustheid van de initiatieven zonder overigens het initiatief onderdeel te maken van gemeentelijk beleid. De overheid kan experimenteerruimte bieden of in beperkte mate garant te staan voor bepaalde risico's. Ook marktpartijen zoals zorgverzekeraars, banken en pensioenfondsen, en woningcorporaties kunnen bijdragen aan de robuustheid van de initiatieven, bijvoorbeeld door het tegen redelijke vergoeding beschikbaar stellen van een gebouw. De overheid kan tevens bijdragen door het stimuleren van kennisuitwisseling en het monitoren en uitwisselen van ervaringen. Men kan de meest kansrijke en succesvolle initiatieven voor het voetlicht brengen.

Het potentieel van de maatschappelijke initiatieven is pas volledig te benutten als ze een steuntje in de rug krijgen van de overheid en de marktpartijen. De grootste opgave voor de overheid en de marktpartijen bestaat erin het maatschappelijk initiatief te ondersteunen en te stimuleren maar tegelijkertijd ook werkelijk bij de samenleving te laten. 🍏

Bronnen: Op maat voor later, maatschappelijke initiatieven op de snijvlakken van wonen, zorg en pensioenen, Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2015.

Combinaties van wonen en zorg: meer hulp is nodig, Binnenlands Bestuur, januari 2015)

Meer informatie

Wenst u meer informatie over:

- Door LOIS te geven thema(mid)dagen m.b.t. maatschappelijke ontwikkelingen zoals participatie, zorg en wonen.
- Thema(mid)dagen op verzoek over een door u gewenst onderwerp.
- Een bij ons beschikbare introductiecurcus voor startende seniorenraden.
- Verschenen nieuwsbrieven.
- Adviezen van seniorenraden.
- Links naar seniorenraden en relevante organisaties.

Bezoek dan onze website: www.loisweb.nl
Daar vindt u ook ons jaarverslag.

Tariefwijziging

Er bestaat de mogelijkheid voor leden van een donateur extra papieren abonnementen op dit blad aan te schaffen. Deze leden komen dan afzonderlijk op onze verzendlijst te staan. De kosten hiervoor waren 12,50 euro per jaar. Het blijkt, dat we hiermee niet uitkomen. We hebben de kosten voor deze extra abonnementen daarom moeten ophogen tot 25,00 euro per jaar.

Stichting LOIS stelt zich ten doel ondersteuning te bieden aan alle adviesorganen en individuen, die gemeenten adviseren over ouderenbeleid. Daarnaast levert LOIS ondersteuning in de vorm van informatie over onderwerpen, die van belang zijn op het gebied van ouderenbeleid en het functioneren van die adviesorganen.